

**INGLIZ VA O‘ZBEK ADABIYOTIDA SYUJET VA KOMPOZITSIYA
MASALALARI**

Xasanova Umida Odiljon qizi
Namangan davlat universiteti

Kirish

Syujet va kompozitsiya badiiy asarning asosiy tarkibiy qismlaridan bo‘lib, ular adabiy matnning tuzilishini belgilaydi. Ingliz va o‘zbek adabiyotida syujet va kompozitsiya tamoyillari o‘ziga xos xususiyatlarga ega bo‘lib, har ikki adabiy an‘ana o‘ziga xos rivojlanish yo‘liga ega. Ushbu tezisda ingliz va o‘zbek adabiyotida syujet va kompozitsiya tamoyillari taqqosiy tahlil qilinadi.

Asosiy qism. Syujet va kompozitsiya tushunchasi

Syujet – badiiy asardagi voqealar rivoji va ularga asoslangan dramatik tuzilma.

Kompozitsiya – asarning ichki tuzilishi, elementlarning o‘zaro bog‘lanishi va syujetni to‘liq ifodalash usuli.

Ingliz va o‘zbek adabiyotida syujet va kompozitsiya an‘anaviy va innovatsion yondashuvlar orqali rivojlanib kelgan.

2. Ingliz adabiyotida syujet va kompozitsiya xususiyatlari

An‘anaviy syujet tuzilishi: Aristotelian dramasi bo‘yicha kirish, rivojlanish, avj nuqtasi, inqiroz va yechim bosqichlari.

Modernizm va postmodernizm ta’siri: Ingliz adabiyotida XX asrda syujet buzilishi, vaqt o‘qining o‘zgarishi va subyektiv kompozitsiya tamoyillari rivojlandi.

Realistik va eksperimental uslublar: Charles Dickens, James Joyce va Virginia Woolf kabi yozuvchilar asarlarida syujet va kompozitsiyaning innovatsion usullari kuzatiladi.

Masalan:

William Faulknerning *The Sound and the Fury* romanida vaqt va ong oqimi texnikasi qo‘llaniladi. James Joyce'ning *Ulysses* romanida an‘anaviy syujetdan voz kechilib, ichki monologlar va ong oqimi orqali kompozitsiya yaratilgan.

3. O‘zbek adabiyotida syujet va kompozitsiya tamoyillari

An‘anaviy epik va xalq dostonlari ta’siri: O‘zbek adabiyotida kompozitsiya ko‘p hollarda an‘anaviy epik tuzilishga asoslangan. XX asr hikoyachiligi va romanchiligi: Abdulla Qodiriy, Oybek, Shukur Xolmirzayev va boshqa adiblar asarlarida realizm va modernizm usullari uyg‘unlashgan. Simvolizm va psixologik tasvir: O‘zbek hikoyalarida syujet va kompozitsiya qahramonning ichki dunyosini ochib berishga qaratilgan.

Masalan: Abdulla Qodiriyning O'tkan kunlar romanida an'anaviy syujet shakli qo'llanilib, retrospektiv tasvir usuli ishlatilgan. O'tkir Hoshimovning Dunyoning ishlari asarida ichki monologlar va retrospektiv xotiralar orqali syujet shakllantirilgan.

4. Ingliz va o'zbek adabiyotida syujet va kompozitsiyaning umumiy va farqli jihatlari

Xulosa

Ingliz va o'zbek adabiyotida syujet va kompozitsiya turlicha rivojlangan bo'lsa-da, har ikkala an'ana zamonaviy asarlarda innovatsion usullar bilan boyib bormoqda. Ingliz adabiyoti eksperimental yondashuvlarga e'tibor qaratgan bo'lsa, o'zbek adabiyotida milliy qadriyatlar va psixologik realizm yetakchi o'rin tutadi. Kelajakda ingliz va o'zbek adabiyoti syujet va kompozitsiya yondashuvlarining taqqosiy tahlili yanada keng tadqiqotlarga asos bo'lishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Aristotle (1996). Poetics. Translated by Malcolm Heath. London: Penguin Classics.
2. Forster, E. M. (1927). Aspects of the Novel. London: Edward Arnold.
3. Joyce, J. (1922). Ulysses. Paris: Shakespeare and Company.
4. Faulkner, W. (1929). The Sound and the Fury. New York: Jonathan Cape & Harrison Smith.
5. Qodiriy, A. (1926). O'tkan kunlar. Toshkent: O'zbekiston Yozuvchilar Uyushmasi.
6. Hoshimov, O. (1973). Dunyoning ishlari. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot.
7. Nazarov, U. (2018). O'zbek romanchiligi va modernizm. Toshkent: Ma'naviyat.
8. Rashidova, Z. (2020). "O'zbek hikoyalarida syujet va kompozitsiya muammolari." Adabiyotshunoslik tadqiqotlari, №3, 56-62-betlar.